

Uçucu Madde Kötüye Kullanımı Olan Ergenlerin Altı Aylık İzlem Sonuçları

İbrahim Taymur¹,
Hidayet Çalışkan², Hasan Varol³

¹Psikiyatrist, Sağlık Bakanlığı Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim Araştırma Hastanesi, Ankara - Türkiye
²Psikolog, ³Sosyal Hizmet Uzm., Elazığ Valiliği Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Vali Osman Aydın Çocuk ve Gençlik Merkezi, Elazığ - Türkiye

ÖZET

Uçucu madde kötüye kullanımı olan ergenlerin altı aylık izlem sonuçları

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Elazığ ilinde uçucu madde kullanımı tespit edilmiş ergenler arasında, takip ve tedaviyi gönüllü olarak kabul etmiş olanların 6 aylık izlem sonuçlarının değerlendirilmesidir.

Yöntem: 2006-2007 yılları arasında uçucu madde kullandığı tespit edilmiş 17 gönüllü ergen bu çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın başlangıç ve izlem aşamalarında, ergenlerin ailelerine ve okullarına ziyaretlerde bulunulmuştur. Ergenlere 6 aylık izlem boyunca, haftada 1 kez destekleyici psikoterapi uygulanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan ergenlerin tamamı erkekti. Çalışmaya alınan ergenlerin %53'ünün yasayla bir sıkıntısı olduğu ve/veya suç işledikleri tespit edilmiştir. Uçucu madde kullanımına başlama yaşının ortalama 13.6±2.1 olduğu görülmüş ve ergenlerin %83'ünde uçucu madde ile birlikte alkol ve esrar kullanımının varlığı izlenmiştir. Altı aylık izlem sonucunda, dört ergenin düzenli bir işte çalışmaya başladığı, dört ergenin düzenli olarak okula devam ettiği ve ergenlerin hiçbirinde uçucu madde kullanımının bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Sonuç: Çalışmamızda, ergenlerde uçucu madde kullanımının önlenmesinde, uçucu madde hakkında gerekli bilgilendirme, izlem ve destekleyici psikoterapilerin faydalı olabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Uçucu madde, ergen, bireysel destekleyici terapi

ABSTRACT

Six month follow up of adolescents with inhalant abuse

Objective: This study aims to evaluate 6 month follow up results of adolescents who were found to have inhalant abuse in Elazığ province and voluntarily agreed for follow up and treatment.

Method: Seventeen adolescents with a history of abuse of volatile compounds were voluntarily included in the study. At the beginning and during follow up, families and schools of adolescents were visited. During 6 month follow up, supportive psychotherapy was carried out once a week.

Results: Adolescents participating in the study were all male. 53% of those adolescents had committed a crime or encountered legal problem. The mean age for the onset of inhalant use was 13.6±2.1. There was also alcohol and marijuana use in 83% of the adolescents. At the end of 6 month follow up, it has been observed that 4 adolescents had a regular job, 4 continued to school regularly, and all of them quitted inhalant use.

Conclusion: The results of the study suggest that, informing about inhalant use, following up and supportive psychotherapy may have been helpful for quitting inhalant abuse.

Key words: Volatile substance, adolescent, individual supportive therapy

Yazışma adresi / Address reprint requests to:
Psikiyatrist İbrahim Taymur, Sağlık Bakanlığı
Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim Araştırma
Hastanesi, Ankara - Türkiye

Telefon / Phone: +90-464-212-3000

Elektronik posta adresi / E-mail address:
dritay@yahoo.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
04 Mayıs 2010 / May 04, 2010

Kabul tarihi / Date of acceptance:
30 Ekim 2010 / October 30, 2010

14. Bahar Sempozyumunda sözel bildiri olarak sunulmuştur. (13-17 Nisan 2010, Antalya)

GİRİŞ

Uçucu madde kötüye kullanımı sık görülmekle birlikte, ergenlik döneminde gözden kaçmaktadır. Amerika'da, 8. sınıfa kadar, gençlerin %20'sine yakınının uçucu maddeleri en az bir kez denediği bildirilmiştir (1). Kötüye kullanılan uçucu maddeler evlerde bulunabilmektedir, görece ucuzdur, fakir ve yaşça daha küçük çocuklar tarafından kolaylıkla ulaşılabilir (2,3). National Institute on Drug Abuse (NIDA) tarafından uçucu maddeler; volatil solventler, aerosoller, gazlar ve nitritler olarak sınıflandırılmıştır (4). Ülkemizde uçucu madde kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda, yaşam boyu

en az bir kez uçucu madde kullanımı oranı, değişik illerde, %3.9 ile %12.8 arasında görülmektedir. Öğrencilerin %5'inde yaşam boyu uçucu madde kullanım sıklığı 1-2 kez iken, %1.3'ünde ise bu sıklık 10 kez ve üstü olarak bildirilmiştir. Yine bu çalışmalarda, uçucu madde kullanımına erken yaşlarda başladığı ve diğer maddelerin kullanımına geçişte bir basamak oluşturduğu üzerinde durulmuştur (5,6). Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanımı yaygınlığını araştıran bir çalışmada, uçucu madde kullanım yaşı, sırasıyla 12 ve 13.4 olarak bildirilmiştir (7). İstanbul'da, 1995 yılında, 15 ayrı okulda 2800 öğrenci ile yürütülen bir çalışmada, uçucu maddeyi hayatında

en az bir kez kullananların oranı %3.8 olarak saptanmıştır (8). Yine İstanbul'da, 1996 yılında yürütülen "Gençlik Anketi" isimli çalışmada, yaşam boyu en az bir kez uçucu madde kullanım oranı %4 olarak bulunmuştur (5).

Çocuk ve ergenlerde uçucu madde kullanımı, ortalama 12-13 yaşlarında başlamaktadır. Uçucu madde kullanımına alkol ve madde kullanımının da eşlik edebileceği gösterilmiştir (9). Uçucu madde kullanımı ve suç arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada, 1996-2007 yılları arasında uçucu madde kullanımı ile suç ve antisosyal davranış arasında anlamlı bir ilişki olduğu bildirilmiştir (10).

Uçucu madde kullanımında, akut ve kronik, birçok medikal sorun ortaya çıkabilir (11). Ortalama 2.3 yıl uçucu madde kullanım süresi olan ergenlerin kognitif fonksiyonlarının değerlendirilmesi sonucunda, %33.3 oranında oryantasyon, dikkat, öğrenme, hesaplama, soyutlama, bilgilenme, yaratıcılık ve bellek fonksiyonlarında bozulma tespit edilmiştir (12).

Yakın zamanda yapılan araştırmalarda, çocuk ve ergenlerin madde ile temasında sosyal koşulların güçlü motivasyonel faktörler olduğu değerlendirilmiş, kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabileceği belirtilmiştir (13). Çocuk ve ergenlerde uçucu madde kullanımının sıklığı, risk faktörleri ve tıbbi sonuçlarına yönelik çok sayıda çalışma olmasına rağmen, uçucu madde kötüye kullanımı ve bağımlılığının tedavisine yönelik yurt dışında ve yurtdışında az sayıda çalışma bulunmaktadır. Jumper-Thurman ve Beauvais'in (14) uçucu madde kullanımının tedavisine yönelik çalışmasında, ergenler arasında grup aktiviteleri ve grup terapisinin önemi vurgulanmış ve uçucu madde kullanımı olan kişilerin sıklıkla temel yaşam yeteneklerinin gelişimine (okula devamlılık, iş yetenekleri, temizlik ve beslenme gibi) yardım edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Uçucu madde kullanımında tedaviyi bırakma, diğer madde kullanımı olanlardakine göre daha sık gözlenmekte ve tedavisi çoğunlukla zorluklar içermektedir. Bu kişilerde sosyal destek ve aile desteğinin bozulmuş olması, uzun süreli tedavideki etkinliği düşürmektedir. Uçucu madde kullanımı olan kişilerin ve ailelerinin tedaviye bağlanmasında ev ziyaretlerinin etkili olduğu bulunmuştur (15). Ayrıca Furr-Holden ve arkadaşları (16), ilkokullarda sınıf odaklı bilgilendirme ve eğitimin uçucu madde kullanımının önlenmesinde önemli oldu-

ğunu göstermişlerdir. Uçucu madde kullanımının tedavisine yönelik olarak, detoksifikasyon periyodunun aylarca devam etmesi, terapinin geniş zamanlara bölünerek yapılması, terapi seanslarının 15-20 dakikadan uzun sürdürülmemesi gerektiği belirtilmiştir (17).

Çalışmamızda uçucu madde kullanan ergenlerin 6 aylık takip ve tedavilerinin yapılması planlanmıştır. Çalışmanın başlangıcında uçucu madde kullanım özellikleri ve şiddeti belirlenmiştir. Ergenlerin uçucu madde kullanımından uzak durmalarını sağlamak için, risk oluşturabilecek durumlara yönelik takip ve tedavide bireysel destekleyici psikoterapinin yararlı olabileceği öngörülmüştür.

YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini, Mart 2006 ve Ocak 2007 tarihleri arasında Elazığ İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nce uçucu madde kullanımı tespit edilmiş 55 çocuk ve ergenden oluşmaktadır. Adres bilgileri olan 33 çocuk ve ergenin adreslerine yapılan ziyaretlerde, 6'sının adres bilgilerinin hatalı ya da ikametlerinin değişmiş oldukları görülmüş, bir aile ise görüşmek istememiştir. Yirmi altı aile ile çalışma konusunda görüşülmüş, bunlardan 19'u çalışmaya katılmayı kabul etmemiş, ancak 7 aile ile takip ve tedavi konusunda işbirliği yapılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen 19 aile çalışmaya katılmama gerekçelerini, çocuklarının hiçbir zaman uçucu madde kullanmadıklarını düşünmeleri ya da çocuklarının uçucu madde kullanımını bırakması olarak belirtmişlerdir. Uçucu madde kullanımının gözlemlendiği mekanlara sık sık uğranması sonucunda, 10 ergen daha tespit edilmiş ve aileleri ile görüşülerek çalışmaya dahil edilmişlerdir. Dışlama kriterleri, mental retardasyonun varlığı ve çalışmaya motivasyonel isteğin bulunmaması olarak belirlenmiştir. Çalışma öncesinde ergenlerin ailelerinden bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden 22 ergenden, dışlama kriterlerini taşımayan 17'si ile çalışma yürütülmüştür. Çalışmaya katılan ergenlerin tamamı erkekti ve yaş ortalaması 16.1±1.2 bulunmuştur.

Çalışma süresince, ergenlerin ailelerine uçucu maddeler ve zararları ile ilgili bilgi verilerek, tedaviye katılımları amaçlanmıştır. Çalışmanın başlangıcından itibaren,

ergenlerin aileleri tarafından tedaviye getirilmedikleri gözlenmiştir. Çalışma boyunca katılımcılar, sosyal hizmetler çocuk esirgeme kurumuna ait bir araçla evlerinden, buldukları mahalleden veya uçucu madde kullanımının olduğu mekanlardan alınarak tedavi merkezine getirilmiş, tedavi sonrasında da adreslerine bırakılmışlardır.

Çalışmaya katılan ergenlere 3-6 aylık izlem boyunca, haftada bir kez bireysel destekleyici psikoterapi uygulanmıştır. Terapi seansları, psikiyatri uzmanı, psikolog ve sosyal hizmet uzmanının birlikte katılımı sağlanarak sürdürülmüştür. Çalışmaya dahil olan ergenlerin medikal tedavilerine yönelik psikiyatri polikliniğine başvurmaları istenmiştir. Medikal tedavinin takibi çalışmaya dahil edilmemiştir. Bireysel destekleyici terapilerde bazı konulara odaklanılmıştır. Bunlar; aile içinde olumlu ve olumsuz yaşam olayları, aile ile ilgili beklentiler ve hayal kırıklıkları, madde kullanım bozukluğu ile ilgili bilgilendirilme, eğitim durumları ve eğitimden beklentileri, kişiler arası ilişkilerde iletişim kurma biçimleri, kişiler arası ilişkilerde yaşanan olumlu ve olumsuz yaşam olayları, problem çözme yeteneklerinin değerlendirilmesi ve tekrardan yapılandırılması, gelecekle ilgili beklentiler ve gelecekle ilgili neler yapılabileceği ile ilgili alternatifler üretilmesidir.

Materyal

Araştırmaya katılan ergenlerin, DSM IV eksen I alkol ve madde kullanım bozuklukları tanı ölçütleri göz önüne alınarak, uçucu madde kullanımları değerlendirilmiştir (18).

Araştırmada uçucu madde kullanım şiddetini değerlendirmek için, Ögel ve arkadaşları (19) tarafından geliştirilen Yeniden Ergenler İçin Uçucu Madde Kullanımını Değerlendirme Ölçeği (YUKUD) ve YUKUD genel bilgi formu uygulanmıştır. YUKUD; sıklık, tasarlanandan

fazla kullanma, zaman harcama, sorumluluklarını alamamak, tolerans, bilişsel sorunlar, fiziksel sorunlar, suç, ilişkilerde sorunlar, çalışma, entoksikasyon, saldırgan (agresif) davranışlar, okula gitmeme, eve gitmeme, kendine zarar verme, başa çıkmak / yerine koymak, pişmanlık, şiddetli istek biçiminde 18 sorudan oluşmaktadır. Ölçek, ergenlerde uçucu madde kullanım şiddetini ölçmektedir; yarı yapılandırılmıştır ve bir görüşmeci tarafından uygulanmaktadır. Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmasında, uçucu madde bağımlılarında YUKUD ortalaması 61.37 puan iken, uçucu madde kötüye kullanımı olanlarda ise ortalama 38.97 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler Windows 15.0 SPSS programında değerlendirilmiştir. Sosyodemografik bilgiler için tanımlayıcı istatistik analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan ergenlerin tamamının, DSM IV-TR eksen I alkol ve madde kullanım bozuklukları tanı ölçütlerine göre "Uçucu madde kötüye kullanımı" tanısını karşıladıkları tespit edilmiştir. Uçucu madde kullanımı ortalama 13.6±2.1 yaşında başlamıştır. Uçucu madde olarak sadece bali kullanan 14 ergende, her gün düzenli uçucu madde kullanımı bulunup günde ortalama 2.8±2.5 tüp bali (küçük boy bali tüpü) kullanıldığı belirlenmiştir. On yedi ergenden 15'i, en az bir kez de olsa uçucu madde kullanımını bıraktığını, bu bırakmanın ortalama 4.9±8.8 ay sürdüğünü belirtmişlerdir. Uçucu madde kullanım şiddetini değerlendiren YUKUD ortalama puanı 18.9±6.2 olarak bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Sosyodemografik veriler ve YUKUD puan ortalaması

	n	Minimum	Maksimum	Ortalama±S.S.
Yaş	17	13.00	17.00	16.1±1.2
İşte çalışmaya başlama yaşı	15	6.00	15.00	11.7±2.4
Uçucu maddeyi ilk kullanma yaşı	17	10.00	16.00	13.6±2.1
Günde kaç kez kullandığı (bali tüpü)	17	0.50	10.00	2.8±2.5
En uzun bırakma süresi (ay)	15	0.50	36.00	4.9±8.8
İlk kez suç işleme yaşı	10	12.00	16.00	13.9±1.6
YUKUD şiddet puanı	17	3.88	28.88	18.9±6.2

Ergenlerden 14'ü yalnızca bali, 2'si yalnızca tiner ve biri ise tiner ve baliyi birlikte kullanmaktaydı. Uçucu madde kullanan ergenlerin %83'ünde uçucu madde ile birlikte alkol ve esrar kullanımı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: YUKUD genel bilgi formunun verileri

	n=17	%
Anne baba sağ	14	82.3
Anne sağ , baba yaşamıyor	2	11.8
Her ikisi de yaşamıyor	1	5.9
Yasal sorunla karşılaşma var	9	52.9
Okuma yazma biliyor	1	5.9
İlkokul mezunu	2	11.8
Ortaokul mezunu	8	47.1
Lisede okuyor ya da liseden ayrılmış	6	35.2
Herhangi bir işte çalışma var	15	88.2
Bali	14	82.3
Tiner	2	11.8
Bali ve tiner	1	5.9
Berberinde alkol kullanımı	3	17.7
Berberinde esrar kullanımı	1	5.9
Berberinde alkol ve esrar kullanımı	10	58.7
Herhangi bir suça bir kez karışma	3	17.6
Herhangi bir suça birden çok katılma	7	41.2
Kendisine zarar verici davranış var	16	94.1

Çalışmaya alınan ergenlerin %53'ünde geçmişte yasal bir sorunla karşılaşma ve suç işleme hikayesi bulunmuştur. Suça başlama yaş ortalaması 13.9 ± 1.6 ve ilk suçun cinsinin bıçakla yaralama ve hırsızlık olduğu belirlenmiştir. Ergenlerden 16'sının (%94.1) kendine zarar verici davranışı saptanmıştır. Kendine zarar verici davranışın tamamının, kendisini kesme biçiminde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma yapıldığı dönemde, 17 ergenden hiçbiri sokakta yaşamamaktaydı. Geçmişte ise, hiçbirinin sokak yaşantısının bir iki günden uzun sürmediği, 14'ünün (%82.4) anne ve babasının sağ olup anne ve babaları ile birlikte yaşamakta oldukları belirlendi. Eğitim durumlarına bakıldığında, 6'sı halen lisede okumakta iken, 8'i ortaokul, 2'si ilkokul mezunuydu ve 1'i okuma yazma bilmemekteydi. Çalışmanın başlangıcında, ergenlerin hiçbiri bir işte çalışmamaktaydı. Çalışmaya başlamadan önce ise, 15'inin (%88.2) bir işte çalıştığı ve işe başlama yaşının ortalama 11.7 ± 2.4 olduğu bulunmuştur.

Çalışmanın başlangıcında eğitime devamda düzenlilikler yaşayan ergenlerin, çalışmanın sonuna kadar

devamsızlık göstermedikleri okul yöneticileri tarafından doğrulanmıştır. Bir öğrencinin, çevresindeki arkadaşları ve okul ile yaşadığı sorunlardan dolayı, okula devamlılığının sağlanabilmesi için okul değişikliği yapılmıştır. Çalışmanın sonunda 4 ergenin okula devamlılığı sağlanmıştır. Daha önceden okulu bırakmış olanların, tekrar okula başlama konusunda istekli olmadıkları izlenmiştir. Çalışmanın sonunda okula devam etmeyen 13 ergenden 4'ü, kendilerinin ve ailelerinin ortaklaşa belirledikleri bir işe başlamışlardır. Çalışmanın sonunda, ergenlerin hiçbirinde uçucu madde kullanımının bulunmadığı gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın önemli bulguları; örneklemimizdeki uçucu madde kötüye kullanımı olan ergenlerde suç işleme, kendine ve çevresine zarar verme, uçucu madde ile birlikte esrar ve alkol kullanımı, aile desteğinde yetersizlik oranlarının yüksek olması ve kişilerin uçucu maddeler ve tıbbi sonuçları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarıdır. Ayrıca çalışmanın sonunda, ergenlerin tamamı uçucu madde kullanımını bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

Ergenlerin uçucu maddeden uzak durmalarında, uçucu madde kullanımı olmayan akranları ile zaman geçirmelerinin önemli olduğu bilinmektedir. Bireysel destekleyici terapilerde okula devamlılıkları yönünde motivasyonları artırılmıştır. Çalışmaya katılan 17 ergenden 15'inin günümüze kadar bir ya da birden fazla işte çalışmış olması, ortalama 12 yaşında işe başlaması, ailenin gelir düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Okula devamlılık göstermeyen ergenlerin adreslerine yapılan ziyaretlerde yakınları ile temasa geçilmiştir. Altı aylık izlem sonunda, ergenlerden dördünün okula düzenli olarak devam ettiği ve dört ergenin de düzenli bir işe başladığı gözlemlenmiştir.

Ülkemizde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda uçucu madde kullanımı, çoğunlukla erkeklerde gözlemlenmiştir (20). Çalışmamızın epidemiyolojik bir çalışma olmaması ve Elazığ ilinin sosyokültürel örüntüsü katılımcıların tamamının erkek olmasını açıklayabilir. Medina-Mora ve Real (21) 2008'deki çalışmalarında, uçucu madde kullanımına başlama yaşının 12 olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada uçucu madde

kullanımının psikiyatrik bozukluklara, özkıyım girişimine, beraberinde başka madde kullanımı (özellikle enjekte edilen maddeler) ve HIV enfeksiyonuna yatkınlık oluşturduğunu belirtmişlerdir. Çalışmamızda da, bu bulgularla uyumlu olarak, uçucu madde kullanım yaşının ortalama 13.6 ± 2.1 olduğu, beraberinde %83 oranında alkol ve esrar kullanımının olduğu bulunmuştur. Çalışmaya katılan ergenlerin %53'ünde, yasal bir sorunla karşılaşma ve suç işleme şeklinde antisosyal davranışlar saptanmıştır. Ergenlerden biri hariç tamamında, kendine zarar verici davranış tespit edilmiştir. Howard ve arkadaşlarının (22) yaptığı çalışmada, uçucu madde kullanımı olan 723 ergen katılımcının %38.6'sında antisosyal davranışlar gözlemlenmiştir. Yine yakın zamanda yapılan başka bir çalışmada, bir suça katılmış ve polis tarafından kayıt altına alınmış genç erkeklerde psikiyatrik rahatsızlık, madde kullanımı ve antisosyal davranışlar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (23).

Çalışmamızın başlangıcında, ergenlerin hiçbiri uçucu madde kullanımının tehlikeli sonuçları hakkında bilgiye sahip değildi. Ergenlerin çoğu uçucu madde kullanımından kısa bir süre sonra algılarının ve düşüncelerinin eski haline geldiğini bildirmelerine rağmen, takip sürecinde, kavramada güçlük, uyuşukluk, isteksizlik, donukluk ve yorgunluk gibi yakınmalar tarif etmişlerdir. Buna yönelik olarak, uçucu madde kullanımı olan çocuklara, gençlere, ebeveynlerine ve öğretmenlerine uçucu madde kullanıldığında ortaya çıkabilecek belirtiler ve zararları anlatılmalıdır (2).

Uçucu madde kullanan çocuk ve ergenlerde sosyal ve psikososyal faktörlerin incelendiği bir çalışmada, bu çocuk ve ergenlerde öfke ve yabancılaşma hissinin oldu-

ğu gösterilmiştir (9). Çalışmamızdaki bireysel destekleyici terapilerde, ergenlerdeki irrasyonel düşünceler belirlenerek, rasyonel düşüncelerle karşılaştırılmıştır. Öfke oluşumu ve öfke ile baş etmede, kişiler arası iletişim becerileri üzerine odaklanılmıştır. Çalışmanın sonunda ergenler, öfke patlamalarının ve kendilerine zarar verici davranışların azaldığını ifade etmişlerdir. Uçucu madde kullanımı olan ergenlerin tedavilerinde bu konulara odaklanmanın, uçucu madde kullanımından uzak durmada etkili olabileceği değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Çalışmaya katılımı reddetme yüksek orandadır. Çalışmaya katılan 7 ergene ek olarak 10 ergenin dahil edilmesinde ise farklı bir yöntem kullanılmıştır. Uçucu madde dışında kullanılan maddelerin, kullanım bozukluğu (kötüye kullanımı ya da bağımlılık) düzeyinde olup olmadığı değerlendirilmemiştir. Çalışma örnekleminin sadece erkeklerden oluşması da çalışmanın kısıtlılıklarından biridir. Takip edilen olgular arasında terapi uygulanmayan olgular olmadığından, uygulanan bireysel destekleyici terapinin etkinliğini belirlemek mümkün değildir. Ayrıca altı ayın sonunda madde kullanmadıkları klinik değerlendirme ile yapılmış idrarda madde metaboliti kontrol edilememiştir.

Tüm bu kısıtlılıklara rağmen, çalışmanın sonuçları, uçucu madde kullanımı olan ergenlerde bireysel destekleyici terapilere ek olarak sağlanacak sosyal desteğin bu kişilerde faydalı olabileceğini düşündürmektedir. Uçucu madde kullanımının erken farkına varılması ve tehlikeli sonuçlarına yönelik olarak ergenlerin, ailelerinin ve öğretmenlerinin bilgilendirilmesi uçucu madde kullanımının önlenmesinde faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

1. 2001 Monitoring the future survey release. Smoking among teenagers decreases sharply and increase in ecstasy use slows. U.S. Department of Health and Human Services HHS News; December 19, 2001. <http://archives.drugabuse.gov/newsroom/01/NR12-19.html>.
2. Anderson CE, Loomis GA. Recognition and prevention of inhalant abuse. *Am Fam Physician* 2003; 68:869-874.
3. Beyazyürek M. Uçucu Madde Kötüye Kullanımı. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci* 2005; 1:73-78.
4. National Institute on Drug Abuse. Inhalant abuse (NIH Publication No. 00-3818) 2000.
5. Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Derg* 2001; 12:47-52.
6. Evren C, Ögel K, Tamar D, Çakmak D. Uçucu madde kullanıcılarının özellikleri. *Bağımlılık Dergisi* 2001; 2:7-60.

7. Ögel K, Uguz A, Sır A. Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim gençliği arasında esrar kullanım yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi* 2003; 4:15–19.
8. Yazman Ü. Lise gençleri arasında psikoaktif madde kullanım yaygınlığı. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, 1995.
9. Oetting ER, Edwards RW, Beauvais F. Social and psychological factors underlying inhalant abuse. *NIDA Res Monogr* 1988; 85:172-203.
10. Flanagan RJ, Fisher DS. Volatile substance abuse and crime: data from U.K. press cuttings 1996-2007. *Med Sci Law* 2008; 48:295-306.
11. Ridenour TA, Bray BC, Cottler LB. Reliability of use, abuse, and dependence of four types of inhalants in adolescents and young adults. *Drug Alcohol Depend* 2007; 91:40-49.
12. Uzun N, Kendirli Y. Clinical, socio-demographic, neurophysiological and neuropsychiatric evaluation of children with volatile substance addiction. *Child Care Health Dev* 2005; 31:425-432.
13. Vaughn MG, Perron BE, Howard MO. Variations in social contexts and their effect on adolescent inhalant use: a latent profile investigation. *Drug Alcohol Depend* 2007; 91:129-133.
14. Jumper-Thurman P, Beauvais F. Treatment of Volatile Solvent Abusers: In Sharp CW, Beauvais F, Spence R (editors). *Inhalant Abuse: A Volatile Research Agenda*. NIDA Research Monograph 129. NIH Pub. No.93-3475. Rockville, MD: National Institute on Drug.
15. <http://www.inhalants.org/nipaw.htm>
16. Furr-Holden CD, Ialongo NS, Anthony JC, Petras H, Kellam SG. Developmentally inspired drug prevention: middle school outcomes in a school-based randomized prevention trial. *Drug Alcohol Depend* 2004; 73:149-158.
17. Basu D, Jhirwal O, Singh J, Kumar S, Mattoo S. Inhalant abuse by adolescents: a new challenge for Indian physicians. *Indian J Med Sci* 2004; 58:245-249.
18. First MB, Spitzer RL, Gibbon M, Williams JBW. *Structured Clinical Interview for the DSM-IV Axis I Disorders - patient edition (SCID-I/P, version 2.0)*. New York: Biometrics Research Department, New York State Psychiatric Institute, 1995.
19. Ögel K, Aksoy A, Topuz A, Liman O, Coşkun S. Ergenlerde uçucu madde kullanımı şiddetini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg* 2005; 16:260-267.
20. Ögel K, Taner S, Eke CY. Onuncu sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı: İstanbul örnekleme. *Bağımlılık Dergisi* 2006; 7:18-23.
21. Medina-Mora ME, Real T. Epidemiology of inhalant use. *Curr Opin Psychiatry* 2008; 21: 247–251.
22. Howard MO, Balster RL, Cottler LB, Wu LT, Vaughn MG. Inhalant use among incarcerated adolescents in the United States: prevalence, characteristics, and correlates of use. *Drug Alcohol Depend* 2008; 93:197–209.
23. Elonheimo H, Niemelä S, Parkkola K, Multimäki P, Helenius H, Nuutila AM, Sourander A. Police-registered offenses and psychiatric disorders among young males: the Finnish “From a boy to a man” birth cohort study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2007; 42:477-484.